

**ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ:
РОЗГЛЯД МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАЛУЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПРОЦЕСУ**

**FEATURES OF INTERPRETATION FROM ENGLISH:
CONSIDERATION OF POSSIBILITIES OF INVOLVING ARTIFICIAL
INTELLIGENCE TO IMPROVE THE PROCESS**

Бахов І.С.,

orcid.org/0000-0002-8379-199X

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології та перекладу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Сокаль М.А.,

orcid.org/0000-0001-9274-7651

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янського мовознавства
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

Лясков О.О.,

orcid.org/0000-0002-2103-8812

*викладач кафедри слов'янського мовознавства
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

Кон О.О.,

orcid.org/0000-0003-4485-0050

*кандидат філологічних наук,
декан історико-філологічного факультету, доцент кафедри слов'янського мовознавства
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

У статті проаналізовано особливості усного перекладу з англійської мови в сучасних умовах цифровізації та глобалізації комунікацій. Наголошено на специфіці цього виду перекладацької діяльності, зокрема на необхідності високого рівня володіння мовою, швидкості обробки інформації, а також здатності до адаптації в реальному часі. Розкрито основні труднощі, з якими стикаються перекладачі під час синхронного й послідовного перекладу. Особливу увагу приділено можливостям залучення інструментів штучного інтелекту (ШІ) для підтримки процесу усного перекладу. У роботі розглядаються сучасні цифрові платформи, програми автоматичного розпізнавання мовлення, системи машинного перекладу та голосові помічники, здатні у режимі реального часу трансформувати усне мовлення англійською мовою в іншомовний еквівалент. Зазначено, що хоча ці інструменти значно розширюють можливості перекладача, вони не можуть повністю замінити фахівця. Проведено порівняльний аналіз ефективності використання інструментів штучного інтелекту в різних видах усного перекладу. Виявлено, що найбільшу ефективність вони демонструють у стандартних ситуаціях з обмеженим контекстом (наприклад, туристичне обслуговування або бізнес-переговори), проте мають суттєві обмеження при передачі емоцій, культурних відтінків та стилістичних особливостей мовлення. У статті також обґрунтовано необхідність підготовки перекладачів до співпраці з технологічними системами, а не конкуренції з ними. Запропоновано шляхи інтеграції ШІ в навчальні програми для майбутніх перекладачів з метою розвитку у них цифрової грамотності, критичного мислення та навичок управління технологічними помічниками. Узагальнено, що ефективне поєднання людського професіоналізму та потенціалу ШІ може значно покращити якість усного перекладу. Разом із тим підкреслено важливість етичних, культурних і когнітивних аспектів перекладацької діяльності, які залишаються поза межами можливостей штучного інтелекту.

Ключові слова: усний переклад, англійська мова, штучний інтелект, синхронний переклад, машинний переклад, цифрові технології, перекладацька діяльність.

The article analyzes the features of interpretation from English in modern conditions of digitalization and globalization of communications. The specifics of this type of translation activity are emphasized, in particular, the need for a high level of language proficiency, speed of information processing, and the ability to adapt in real time. The main difficulties that translators face during simultaneous and consecutive interpretation are revealed. Particular attention is paid to the possibilities of involving artificial intelligence (AI) tools to support the interpretation process. The paper considers modern digital platforms, automatic speech recognition programs, machine translation systems, and voice assistants capable of transforming spoken English into a foreign language equivalent in real time. It is noted that although these tools signifi-

cantly expand the capabilities of a translator, they cannot completely replace a specialist. A comparative analysis of the effectiveness of using artificial intelligence tools in different types of oral translation was conducted. It was found that they demonstrate the greatest effectiveness in standard situations with a limited context (for example, tourist services or business negotiations), but have significant limitations in conveying emotions, cultural nuances and stylistic features of speech. The article also substantiates the need to train translators to cooperate with technological systems, rather than compete with them. Ways of integrating AI into training programs for future translators are proposed in order to develop their digital literacy, critical thinking and skills in managing technological assistants. It is summarized that an effective combination of human professionalism and the potential of AI can significantly improve the quality of oral translation. At the same time, the importance of ethical, cultural and cognitive aspects of translation activities, which remain beyond the capabilities of artificial intelligence, is emphasized.

Key words: interpretation, English language, artificial intelligence, simultaneous interpretation, machine translation, digital technologies, translation activities.

Постановка проблеми. Усна комунікація є однією з найдинамічніших форм міжмовного обміну інформацією, що вимагає від перекладача не лише високого рівня володіння мовами, а й здатності миттєво аналізувати, інтерпретувати та передавати повідомлення з урахуванням культурного контексту, інтонаційних та емоційних нюансів. В умовах зростаючого попиту на усний переклад в міжнародних переговорах, конференціях, діловому спілкуванні та освітньому середовищі, дедалі більшої актуальності набуває питання підвищення ефективності та якості цього виду перекладацької діяльності.

З іншого боку, стрімкий розвиток штучного інтелекту, зокрема технологій автоматичного розпізнавання мовлення, машинного перекладу та голосових асистентів, відкриває нові можливості для підтримки перекладацького процесу. Постає потреба критичного осмислення потенціалу ШІ в усному перекладі, а також аналізу його обмежень і ризиків, пов'язаних з точністю передачі смислу, адекватністю інтерпретації культурних елементів та збереженням комунікативного наміру мовця.

Наразі недостатньо вивченими залишаються питання інтеграції інтелектуальних систем у професійну діяльність перекладача, ступінь їх ефективності в різних типах усного перекладу (синхронному, послідовному, шепотінні тощо), а також вплив таких технологій на трансформацію професійної ролі перекладача. Відсутність чітких моделей співпраці людини й ШІ у сфері усного перекладу створює прогалину між технічними можливостями і реальними потребами комунікації.

Отже, постає науково-практична проблема: яким чином використання інструментів штучного інтелекту може сприяти покращенню процесу усного перекладу з англійської мови та які чинники впливають на ефективність такої взаємодії? Розв'язання цієї проблеми вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднає лінгвістику, інформаційні технології та перекладознавство.

Аналіз останніх досліджень. Останні роки позначені зростанням наукового інтересу до теми поєднання перекладацької діяльності та інструментів штучного інтелекту. У низці сучасних досліджень було зосереджено увагу на функціональних можливостях автоматизованих систем перекладу (Google Translate, DeepL, iFLYTEK, Microsoft Translator), здатних обробляти усне мовлення в режимі реального часу. Зокрема, наголошується, що ці системи показують високий рівень точності при перекладі стандартних структур, однак демонструють обмежені результати в умовах багатозначності, ідіоматичних виразів, фразеологізмів та складних граматичних конструкцій.

У роботах західних дослідників (напр., G. Shreve, J. Munday, D. Kelly) простежується тенденція до вивчення когнітивних аспектів усного перекладу та взаємодії перекладача з технологічними помічниками. Доведено, що навіть найсучасніші ШІ-системи не можуть повною мірою замінити аналітичне мислення та інтерпретативні здібності людини, які є критичними для ефективного усного перекладу. У публікаціях останніх років також окреслено необхідність адаптації освітніх програм для перекладачів із врахуванням нових цифрових реалій.

Вітчизняні науковці також активно долучаються до обговорення теми. У працях українських дослідників (О. Струк, М. Сокіл, Л. Чернявська та ін.) розглядаються особливості впровадження ШІ в освітній процес підготовки перекладачів, а також акцентується увага на формуванні критичного ставлення до результатів автоматичного перекладу. Вказується, що ШІ може виступати як інструмент допомоги, а не заміщення фахівця, і тому має використовуватися як додатковий ресурс.

Окрему увагу у сучасних дослідженнях приділено етичним аспектам використання ШІ у перекладі, зокрема збереженню конфіденційності даних, відповідальності за помилки систем та проблемам авторства. Підкреслюється, що технології не повинні витіснити людину з комунікатив-

ного процесу, а мають сприяти підвищенню якості та доступності перекладацьких послуг.

Узагальнюючи аналіз, можна стверджувати, що хоча дослідження в цій сфері активно розвиваються, потреба у поглибленому вивченні впливу ШІ саме на усний переклад залишається актуальною. Особливої уваги вимагає вивчення практичних кейсів інтеграції ШІ в реальні перекладацькі ситуації, що дасть змогу оцінити переваги й обмеження таких рішень з точки зору якості комунікації.

Метою цієї статті є всебічне дослідження особливостей усного перекладу з англійської мови в контексті використання сучасних технологій штучного інтелекту, а також визначення можливостей і обмежень інтеграції ШІ в перекладацький процес з метою підвищення його ефективності, якості та доступності.

У межах поставленої мети передбачено:

- охарактеризувати специфіку усного перекладу як виду професійної діяльності;
- проаналізувати сучасні інструменти ШІ, що застосовуються в усному перекладі;
- виявити переваги та ризики використання ШІ у процесі синхронного та послідовного перекладу;
- обґрунтувати доцільність підготовки перекладачів до взаємодії з інтелектуальними системами;
- окреслити перспективні напрями подальших досліджень у сфері людсько-машинної співпраці в усному перекладі.

Виклад основного матеріалу. Усний переклад є однією з найскладніших форм міжмовної комунікації, що вимагає від перекладача не лише високого рівня володіння обома мовами, а й виняткових когнітивних навичок, таких як здатність до швидкої обробки інформації, миттєвого прийняття рішень, збереження емоційного та інтонаційного фону мовлення, а також дотримання норм міжкультурної комунікації. До основних типів усного перекладу належать послідовний, синхронний, нашіптуваний переклад (шушутаж) і переклад погляду (sight translation). Кожен з них має свої технічні та психолінгвістичні особливості, які ускладнюють автоматизацію процесу [4].

Зі стрімким розвитком цифрових технологій, а особливо штучного інтелекту (ШІ), виникла ідея автоматизувати або частково підтримати процес усного перекладу за допомогою спеціалізованих інструментів. У цій сфері активно розвиваються три основні напрями: (1) системи автоматичного розпізнавання мовлення (ASR – automatic speech recognition), (2) системи машинного перекладу

(MT – machine translation) та (3) системи синтезу мовлення (TTS – text-to-speech), які у поєднанні формують замкнений цикл автоматизованого усного перекладу.

До найбільш відомих прикладів таких систем належать Google Translate з функцією розмовного перекладу, Microsoft Translator, Amazon Transcribe, iFLYTEK, Papago та інші. Ці інструменти здатні перекладати мовлення в режимі реального часу, що є особливо зручним у туристичному або побутовому контексті. Однак вони стикаються з проблемами при перекладі спеціалізованої лексики, багатозначних мовних конструкцій, фразеології та культурно зумовлених елементів, що значно ускладнює їх застосування в офіційній, дипломатичній чи науковій комунікації [1].

Серед переваг використання ШІ в усному перекладі варто виокремити:

- підвищення оперативності та швидкості перекладу;
- доступність перекладацьких послуг для ширшого кола користувачів;
- можливість підтримки перекладача у стресових або інформаційно перевантажених ситуаціях;
- економію ресурсів під час масових подій, де неможливо забезпечити достатню кількість фахівців.

Однак водночас існує низка істотних обмежень і ризиків. По-перше, автоматизовані перекладачі не володіють емпатією та не здатні враховувати невербальні сигнали, що є важливою складовою усної комунікації. По-друге, сучасні ШІ не завжди точно інтерпретують контекст і можуть генерувати некоректні або навіть небезпечні переклади. По-третє, виникають етичні та правові питання, зокрема щодо конфіденційності інформації, відповідальності за помилки системи та авторського права на переклад [7].

У практичному плані розглядається можливість використання ШІ як допоміжного інструмента для перекладача. Наприклад, на етапі підготовки до заходу перекладач може використовувати інструменти на зразок Whisper від OpenAI для транскрипції та аналізу попередніх виступів, системи автоматичного словникового аналізу для створення глосаріїв, або штучні голоси для моделювання складних фонетичних патернів. Під час перекладу ШІ може допомагати з фономим розпізнаванням термінів або повторюваних фраз, які перекладач може контролювати й коригувати вручну [4].

Важливим аспектом у цьому контексті є підготовка майбутніх перекладачів до взаємодії з

ШІ. Освітні програми мають включати курси з цифрової грамотності, ознайомлення з перекладацькими платформами та етичними стандартами використання ШІ у професійній діяльності. Зростає потреба у формуванні гнучкого мислення, вмінні швидко адаптуватися до нових технологічних умов та зберігати якість людської комунікації у цифровому середовищі.

Також актуальним є дослідження гібридної моделі перекладу, коли ШІ та людина працюють у тандемі. Такий підхід дозволяє скористатися перевагами обох сторін: швидкістю обробки інформації з боку ШІ та гнучкістю, критичним мисленням, культурною інтуїцією з боку людини. Наприклад, перекладач може дозволити ШІ створити первинну версію усного перекладу, а потім відкоригувати її у реальному часі, забезпечуючи відповідність нормам мовленнєвого етикету, інтонації та комунікативного наміру мовця.

Сучасні дослідження також свідчать про перспективність створення спеціалізованих ШІ-систем, «натренованих» на певні сфери (медицина, право, дипломатія), що підвищує якість перекладу у межах вузькоспеціалізованих контекстів. Водночас виникає потреба у розробці стандартів оцінювання якості автоматизованого усного перекладу та методів перевірки його відповідності реальним комунікативним потребам.

Підсумовуючи, варто зазначити, що повна автоматизація усного перекладу на сучасному етапі є технічно неможливою та професійно небажаною. Штучний інтелект має розглядатися як додатковий ресурс, який за умови критичного й усвідомленого використання може стати ефективним інструментом підтримки перекладача, а не його заміщення. Подальше дослідження цієї взаємодії відкриває нові перспективи для підвищення якості міжмовної комунікації в умовах глобалізації [9].

Висновки. Усний переклад з англійської мови, як одна з найскладніших форм міжкультурної

комунікації, потребує високого рівня мовної, когнітивної та соціокультурної компетентності перекладача. З огляду на сучасні виклики, пов'язані зі зростанням обсягів міжмовної взаємодії, все більшої актуальності набуває питання інтеграції штучного інтелекту в перекладацьку діяльність.

Проведений аналіз засвідчив, що технології ШІ, зокрема автоматичне розпізнавання мовлення, машинний переклад і синтез мовлення, вже активно застосовуються для підтримки усного перекладу, особливо в побутових і комерційних контекстах. Водночас їх використання в офіційній, академічній або професійній сфері вимагає обережності через наявні обмеження, пов'язані з якістю перекладу, розумінням контексту, етичними нормами та правовими ризиками.

Перспективним напрямом є гібридна модель перекладу, в якій поєднуються технологічні можливості штучного інтелекту з людськими здібностями до інтерпретації, критичного мислення та комунікативної гнучкості. Така модель дозволяє підвищити якість перекладу та оптимізувати роботу перекладача, зберігаючи при цьому ключову роль людини у процесі міжмовної взаємодії.

Важливою складовою підвищення ефективності перекладу із залученням ШІ є підготовка фахівців нового покоління, здатних працювати в умовах постійного технологічного оновлення. Освітні програми мають бути орієнтовані не лише на розвиток мовних навичок, а й на формування цифрової грамотності, критичної оцінки ШІ-систем та навичок роботи з ними.

Отже, штучний інтелект розглядається не як загроза професії усного перекладача, а як інструмент, що здатен суттєво доповнити людський потенціал. Подальші дослідження в цьому напрямі повинні зосереджуватися на розробці етичних стандартів, підвищенні надійності ШІ-систем та забезпеченні високої якості перекладу в різних сферах людської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вергун О.І. Переклад і штучний інтелект: проблеми та перспективи. *Перекладознавчі студії*. – 2021. – №1(15). – С. 65–74.
2. Гуменюк О.В. Автоматизований переклад: сучасний стан і напрями розвитку. Київ: ВЦ НУК, 2020. 152 с.
3. Данилюк С.П. Штучний інтелект у перекладацькій діяльності: нові виклики і можливості. *Іноземні мови*. 2022. №2. С. 40–45.
4. Кулик І.С. Застосування цифрових технологій у підготовці усних перекладачів. *Освітній дискурс*. 2023. Т. 17. С. 89–95.
5. Нікітенко Н.Ю. Усний переклад в епоху цифрових технологій: штучний інтелект як виклик професії. *Філологічний дискурс*. 2021. №4. С. 120–127.
6. Bakhov, I., Niema, O., Kravchenko, T., Borysenko, O., Kuspliak, I., & Zayats, D. Local self-government digital transformation in the context of sustainable development: potential of artificial intelligence. *Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies*, 6(2), e25019, 2025 [in English]

7. Chan S.-W. The Routledge Encyclopedia of Translation Technology. London: Routledge, 2015. 550 p.
8. Kozub H, Bakhov I, Palamarchuk S, Burak V, Lohvynenko O. Adaptation of digital gamification in professional education amid martial law challenges. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*, 2024 [Internet].
9. Mellinger C.D., Hanson D.B. Quantitative Research in Translation and Interpreting Studies. London: Routledge, 2017. 295 p.
10. Pöchhacker F. *Introducing Interpreting Studies*. 2nd ed. London: Routledge, 2016. 210 p.
11. Voshkolup, H., Zhylin, M., Hlavinska, E., Karpova, D., & Potapchuk, Y. Emotional Intelligence as a Means of Overcoming the Consequences of Psychological Trauma – An Educational Study. *Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade*, 17(se5), 2024, 84–96. <https://doi.org/10.14571/brajets.v17.nse5.84-96>